

Asia: VN/6094/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta (uhka-arvio)

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusoikeudesta.

Pirkanmaan hyvinvointialue pitää viranomaisten tiedonvaihdon kehittämistä ja vakavien väkivallantekojen ennaltaehkäisyä hyväksyttävänä tavoitteina. Oma-aloitteinen tiedonluovutusoikeus voi parhaimmillaan mahdollistaa vakavien uhkatilanteiden tunnistamisen ja ennaltaehkäisyn tilanteissa, joissa palvelunantajalla on hallussaan olennaista turvallisuutta koskevaa tietoa.

Säätelyn tulee kuitenkin olla tarkkarajaista ja perustua selkeään välttämättömyys- ja suhteellisuusarviointiin. Uhka-arvioiden oikeudellinen kynnys ja tiedonluovutuksen edellytykset tulisi määritellä riittävän täsmällisesti, jotta ammattihenkilöillä ja rekisterinpitäjillä olisi yhdenmukaiset perusteet arvioida tiedonluovutuksen oikeutusta. Muutoin on olemassa riski siitä, että hyvinvointialueille muodostuu toisistaan poikkeavia käytäntöjä.

Lisäksi tiedonluovutusoikeuden laajeneminen lisää asiakastietojen käsittelyä ja kasvattaa tietoturvaloukkausten mahdollisuuksia sekä rekisterinpitäjään kohdistuvaa vastuuta. Tämän vuoksi säätelyn tueksi tarvitaan selkeää kansallista ohjausta, yhtenäisiä toimintamalleja sekä riittävää koulutusta.

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusvelvollisuudesta.

Pirkanmaan hyvinvointialue katsoo, että ehdotettu oma-aloitteinen tiedonluovutusvelvollisuus merkitsee merkittävää poikkeusta potilassalaisuuden ja asiakassalaisuuden keskeisiin periaatteisiin. Vaikka tavoitteena on vakavien henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten ehkäiseminen, säätelyyn liittyy huomattavia riskejä terveydenhuollon eettisten peruseriaatteiden sekä lääkäri-potilassuhteeseen kuuluvan luottamuksen näkökulmasta.

Lääkäri–potilassuhde perustuu siihen, että potilas voi kertoa terveydestään, elämäntilanteestaan ja oireistaan avoimesti ilman pelkoa tietojen leviämisestä hoitosuhteen ulkopuolelle. Mikäli potilas kokee, että hoitoon hakeutuminen voi johtaa tietojen luovuttamiseen viranomaisille, voi tämä vähentää avun hakemista ja heikentää hoidon vaikuttavuutta. Erityisen ongelmallista tämä on tilanteissa, joissa potilas on haavoittuvassa asemassa esimerkiksi mielenterveys- tai päihdeongelmien vuoksi.

Ehdotettu sääntely siirtää lisäksi merkittävää harkinta- ja vastuuta yksittäisille sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöille. Ammattihenkilöt joutuisivat tekemään perusoikeuksiin voimakkaasti puuttuvia ratkaisuja tilanteissa, joissa käytettävissä oleva tieto voi olla puutteellista ja ajallisesti rajallista. Tästä syystä uhka-arvion oikeudellinen kynnyks, tiedonluovutuksen sisältö sekä vastuunjako tulisi määritellä huomattavasti nykyistä tarkemmin ennen sääntelyn etenemistä.

Potilassalaisuutta koskevien poikkeusten tulee perustua painavaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen sekä tarkkaan suhteellisuusarviointiin. Ilman riittäviä täsmennyksiä sääntelyyn liittyy riski terveydenhuollon toiminnan, potilasturvallisuuden ja hoitosuhteen luottamuksen heikkenemisestä pitkällä aikavälillä.

Kommentit poliisin pyynnöstä tapahtuvasta tiedonluovutuksesta.

Pirkanmaan hyvinvointialue pitää perusteltuna, että poliisilla olisi tietyissä rajatuissa tilanteissa oikeus saada palvelunantajalta välttämättömiä tietoja vakavien rikosten selvittämiseksi ja turvallisuuden varmistamiseksi. Poliisin yksilöityyn tietopyyntöön perustuva tiedonluovutus on oikeusturvan näkökulmasta selkeämpi ja tarkkarajaisempi menettely kuin täysin oma-aloitteinen tiedonluovutus.

Hyvinvointialue katsoo, että sääntelyssä tulisi mahdollistaa rajattu henkilötietojen luovutus myös tilanteissa, joissa asiakas tai potilas on joutunut toisen asiakkaan tai potilaan tekemän rikoksen kohteeksi sosiaali- tai terveydenhuollon toimintayksikössä, asianomistaja on tehnyt rikosilmoituksen ja poliisi pyytää tietoja epäillyn tunnistamiseksi. Tällainen menettely parantaisi asiakkaiden ja potilaiden turvallisuutta sekä mahdollistaisi rikosasioiden tehokkaamman selvittämisen tilanteissa, joissa tarvittavia tietoja ei voida saada muualta.

Poliisin pyynnöstä tapahtuvan tiedonluovutuksen osalta sääntelyn tulee kuitenkin olla täsmällistä ja tarkkarajaista. Laissa tulisi selkeästi määritellä, mitä tietoja voidaan luovuttaa, millä edellytyksillä ja missä tilanteissa tietojen luovuttaminen on välttämätöntä. Lisäksi rekisterinpitäjän vastuuta, dokumentointivollisuuksia ja tietoturva-vaatimuksia tulisi täsmentää yhdenmukaisten käytäntöjen varmistamiseksi.

Kommentit oikeudesta ilmoittaa työntekijään kohdistuneesta epäilystä rikoksesta.

Pirkanmaan hyvinvointialue pitää yleisesti uhka-arvioon liittyvää sääntelymuutosta tarpeellisena ja katsoo sen parantavan palvelunantajan mahdollisuuksia luovuttaa hallussaan olevia tietoja poliisille vaka-vien väkivallanteiden ja esimerkiksi lähisuhteiden väkivallan ehkäisemiseksi. Myönteisenä pidetään myös sitä, että esityksessä tunnistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön lisääntynyt riski joutua väkivallan ja vakavien uhkatilanteiden kohteeksi.

Pirkanmaan hyvinvointialue pitää erittäin tarpeellisena työntekijään kohdistuneen rikosepäilyn ilmoittamista koskevan lainsäädännön selkeyttämistä. Ehdotettu sääntely sisältää kuitenkin vaatimuksen työntekijän erillisestä pyynnöstä ilmoituksen tekemiseksi. Tätä voidaan pitää ongelmallisena tilanteissa, joissa työntekijä ei uskalla pyytää ilmoituksen tekemistä esimerkiksi pelon, uhkailun tai muun painostuksen vuoksi. Hyvinvointialue katsoo, että palvelunantajalla tulisi olla itsenäinen oikeus ilmoittaa työntekijään kohdistuneesta rikosepäilystä poliisille sekä luovuttaa hallussaan olevat epäilyn tekijän yksilöintitiedot ilman työntekijän nimenomaista pyyntöä ainakin virallisen syytteen alaisissa rikoksissa. Erillisen pyynnön vaatimus voitaisiin rajata vain asianomistajarikoksiin tai poistaa kokonaan.

Nykyinen ehdotus voi käytännössä lisätä työntekijään kohdistuvaa painostusta, jos rikoksesta epäilty pyrkii estämään työntekijää tekemästä ilmoituspyyntöä tai perumaan jo annetun pyynnön. Lisäksi esi-tyksessä jää epäselväksi, miten toimitaan tilanteessa, jossa työntekijä ensin pyytää ilmoituksen tekemistä mutta myöhemmin peruu pyyntönsä esimerkiksi uhkailun seurauksena. Sääntelyn selkeyttäminen poistamalla tai rajaamalla pyyntövaatimusta vahvistaisi työnantajan mahdollisuuksia suojata työntekijöitään eikä merkittävästi muuttaisi asiakkaiden tai potilaiden tietosuojaan kohdistuvia vaikutuksia.

Pirkanmaan hyvinvointialue kiinnittää huomiota myös siihen, että sosiaali- ja terveydenhuollossa käytetään yhä enemmän erilaisia työn tekemisen muotoja, kuten ammatinharjoittajamallia ja sopimusyrittäjyyttä. Sääntelyä tulisi täsmentää siten, että ilmoitusoikeus koskee myös palvelunantajan nimissä ja tämän toimintaympäristössä työskenteleviä henkilöitä riippumatta heidän muodollisesta palvelussuhteestaan. Tämä olisi tärkeää yhdenvertaisen työturvallisuuden toteutumiseksi sekä uusien toimintamallien kehittämisen näkökulmasta.

Lisäksi palvelunantajalle voi jäädä epäselväksi, millaista arviointia edellytetään työntekijään kohdistu-neen teon ja työtehtävien välisestä yhteydestä ennen ilmoituksen tekemistä. Erityisesti työnantajan omaisuuteen kohdistuvien rikosten osalta syy-yhteyden arviointi voi olla tulkinnanvaraista. Esimerkiksi tilanteissa, joissa potilaaksi tunnistettu henkilö vahingoittaa henkilökunnan omaisuutta palveluihin liittyvän turhautumisen seurauksena, jää epäselväksi, kuuluuko tällainen teko ilmoitusoikeuden soveltamisalaan.

Pirkanmaan hyvinvointialue pitää lisäksi tarpeellisena kehittää sääntelyä myös asiakkaiden ja potilaiden suojelemiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteissä tapahtuvilta rikoksilta.

Eriyisesti tilanteissa, joissa rikoksesta epäillään toista asiakasta tai potilasta eikä epäiltyä tavoiteta välittömästi, tulisi mahdollistaa rajattu henkilötietojen luovutus poliisille rikoksen selvittämiseksi silloin, kun asianomis-taja on tehnyt rikosilmoituksen ja poliisi pyytää tietoja erikseen. Tämä vahvistaisi palvelunantajan mahdollisuuksia huolehtia asiakkaiden ja potilaiden turvallisuudesta tilanteissa, joissa he eivät käytännössä voi välttää asiointia sosiaali- tai terveydenhuollon toimipisteissä.

Muut kommentit.

Pirkanmaan hyvinvointialue näkee tarpeelliseksi kehittää ja selkeyttää myös asiakkaan ja potilaan turvallisuutta ja palvelunantajan kykyä suojata omia asiakkaitaan ja potilaitaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteissä tapahtuvilta rikoksilta myös silloin, kun rikoksesta epäillään toista asiakasta tai potilasta ja kyseistä rikoksesta epäiltyä henkilöä ei saada verekseltään tai pakenemasta kiinni esimerkiksi poliisin toimesta. Ehdotetussa muutoskokonaisuudessa olisi voitu ratkaista myös tähän tietojen luovuttamiseen liittyviä esteitä mahdollistamalla esimerkiksi potilaan tai asiakkaan toiseen potilaaseen tai asiakkaaseen sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteessä kohdistamassa rikosasiassa epäillyn tekijän henkilötietojen luovuttaminen vaikkapa vain rajatusti silloin, kun asianomistaja tai hänen edunvalvojansa tai muu vastaava taho on laatinut itsenäisesti poliisille rikosilmoituksen ja poliisi erikseen pyytää palvelunantajalta hallussaan olevia epäillyn tekijän henkilötietoja rikoksesta epäillyn tunnistamiseksi ja tapauksen selvittämiseksi. Tällä erilliseen tietopyyntöön perustuvalla oikeudella mahdollistettaisiin myös palvelunantajan vastuullaan olevan asiakkaan tai potilaan parempi suojelu rikoksilta sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteissä asioidessaan. Asiakas tai potilas ei usein voi tosiasiallisesti valita asioiko sosiaali- tai terveydenhuollon toimipisteessä ja tällöin häntä tulisi kyetä avustamaan myös muiden asiakkaiden tai potilaiden häneen kohdistamien rikosten selvittelyssä palvelunantajan toimesta, jos rikosasia jäisi muutoin selvittämättä, eikä asian selvittelyksi tarvittavia tietoja voida saada muutoin, kuin ilmoittamalla epäillyn henkilötiedot palvelunantajan asiakas- tai potilastiedoista.

Moksén Heidi

Pirkanmaan hyvinvointialue - Marina Erhola, hyvinvointialuejohtaja